

УДК 338.021

Мельник Ю. М.

Одеська національна академія харчових технологій

ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИКАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ У ДИНАМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ

У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти застосування індикативного планування у динамічному розвитку промислової галузі. Досліджено та обґрунтовано, що процеси планування розвитку у національному макроекономічному середовищі мають свою специфіку під впливом відповідних факторів. Дослідженні базові потреби розвитку промислової галузі національної економіки. Сформована схема процесу стратегічного регулювання та управління соціально-економічним розвитком промисловості у національному макроекономічному середовищі. Обґрунтовано, що індикативне планування є базовим забезпечуючим інструментарієм для реалізації стратегічних планів розвитку промислової галузі з врахуванням відповідного стану національного макроекономічного середовища. Запропоновано для динамічного економічного розвитку промислової галузі національної економіки поділити процес впровадження механізму стратегічного управління розвитком на два взаємопов'язаних етапи. Запропоновано застосувати індикативне планування у промисловій галузі на базі ефективно-функціонуючій схеми бюджетування, яка орієнтована на результат і програмно-проектний підхід.

Ключові слова: індикативне планування, економічний розвиток, національна економіка, промисловість, макроекономічне середовище, національна економіка, глобалізація.

Проблема дослідження. Теоретичні та практичні аспекти застосування індикативного планування у промисловій галузі національної економіки, що дозволить сформулювати стратегічні орієнтири її динамічного розвитку в умовах глобалізації та міжнародної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми індикативного планування висвітлено у наукових працях Р. Акмаєва [1], Р. Акоффа, І. Ансоффа [2], Г. Григор'єва [3], О. Побережець [4] та ін. У своїх наукових дослідженнях автори визначають сутність і роль планування як складової стратегічного управління, виділяють базові принципи планування та обґрунтовують концептуальні підходи до його впровадження в контексті формування загальної стратегії динамічного розвитку суб'єкта господарювання. Необхідно відмітити про поляризацію думок науковців щодо практичної цінності індикативного планування в системі управління промисловою галуззю. Але необхідно врахувати, що індикативне планування галузевої спрямованості є науковим напрямом з досить складною структурою, процесом та функцією.

Невирішені частини загальної проблеми. Відсутня методична підтримка застосування індикативного планування у промисловій галузі національної економіки, яке забезпечить динамічний розвиток її.

Мета статті. Дослідити теоретичні та практичні аспекти застосування індикативного планування у промисловій галузі національної економіки.

Основні результати дослідження. Процес регулювання якості економічного розвитку промисловості у національній економіці в сучасних трансформаційних умовах повинен будуватися на основі найбільш прогресивного інструментального забезпечення процесу регулювання. Наукові дослідження підтверджують необхідність пріоритетного відтворення у національному макроекономічному середовищі на сучасному рівні механізмів та моделей індикативного регулювання, довгострокового прогнозування та стратегічного планування у промисловій галузі країни. Визначені механізми і прийоми у сукупності покликані сформулювати цілісну систему стратегічного регулювання розвитку промисловості у національній економіці.

Ефективне функціонування та розвиток промислової галузі національної економіки вима-

гає відповідного планування своєї діяльності з метою вирішення поставлених завдань для забезпечення динамічного її розвитку, незважаючи на діючі ринкові механізми у макроекономічному середовищі.

Основа для вдосконалення системи регулювання економічної динаміки розвитку промисловості країни становить відповідна система дій суб'єктів національної економіки по стратегічному плануванню та прогнозуванню.

У теоретичній та практичній площині, планування – це одна з базових функцій системи регулювання господарських, фінансових, економічних, екологічних та соціальних підсистем національної економіки.

Процеси планування розвитку у національному макроекономічному середовищі мають свою специфіку в залежності від деяких факторів: форми державного устрою; політичної стабільності; заданих меж у часі і в просторі; характеру обраного об'єкта та суб'єкта планування; від рівня методологічного, математичного, технологічного та іншого ресурсного забезпечення. Необхідно зазначити, що стратегічне планування є достатньо складним процесом в системі інституційного регулювання. Це пов'язано з безліччю чинників внутрішнього та зовнішнього середовища і значним ступенем їх невизначеності, а також з необхідністю вибору дієвої та оптимальної методичної підтримки й інструментального забезпечення, з формування цільових макроекономічних планових індикаторів, які повинні бути якісно та кількісно орієнтовні [3].

Економічне планування та прогнозування можна уявити як свідомі зусилля відповідних інституцій, які спрямовані на координацію економічних рішень довгострокового та стратегічного характеру, їх прямого і непрямого впливу, у тому числі функціонального контролінгу над станом і зростанням базових економічних індикаторів, з метою вирішення стратегічних завдань у сфері динамічного розвитку національного макроекономічного середовища.

На початку 1950-х років у перших публікаціях департаменту економічних проблем Організації Об'єднаних Націй, виокремлено було відповідні типи планування, які використовувалися значною більшістю країн, що розвиваються у міжнародному просторі.

По-перше, планування «...відноситься тільки до програм державних витрат, розрахованим на період від одного, скажімо, до десяти років. По-друге, воно іноді включає визначення виробничих завдань як для приватних, так і державних суб'єктів господарювання, у тому числі по зайнятості, витрат капіталу та інших дефіцитних ресурсів або випуску готової продукції. По-третє, це слово використовується як позначення документа, що визначає завдання для всієї економіки з метою розподілу дефіцитних ресурсів між різними її галузями. І, по-четверте, дане слово служить для позначення коштів, які використовує держава, щоб спонукати приватний сектор виконувати заздалегідь поставлені завдання» [5].

Планування – це визначений пріоритетний порядок дій, які забезпечують вирішення поставлених завдань. Процес планування – особливий вид діяльності, у ході якої відповідні інституції спочатку формують господарські, фінансові, економічні, екологічні та соціальні цілі, потім визначають необхідні завдання, інструментальне забезпечення і створюють певну структуру та механізм для впровадження, моніторингу, координації та контролю за виконанням визначеного плану розвитку відповідного сегменту макроекономічного середовища.

В умовах агресивної політики зовнішнього середовища, 2014–2019 роки, Кабінет Міністрів України затвердив створення Національного комітету з промислового розвитку, який надає рекомендації з трансформації національного макроекономічного середовища із сировинно-орієнтованої на пріоритетну високотехнологічну індустріальну модель.

Основними завданнями державної інституції є: проведення експертної оцінки стану національної промисловості, надання пропозицій і рекомендацій щодо пріоритетів її інноваційного розвитку; підготовка пропозицій щодо запровадження механізму збільшення доданої вартості у промисловому сегменті країни, підвищення рівня конкурентоспроможності національних товаровиробників, вдосконалення нормативно-правової бази у сфері промислової політики та інших сферах, що мають вплив на розвиток вітчизняної промисловості; надання рекомендацій щодо підвищення ефективності державного управління з питань розвитку національної промисловості на інноваційних засадах [6].

Необхідно відмітити, що за останні роки створено значна кількість державних інституцій, які повинні сприяти розвитку національної економіки, зокрема промисловій галузі, але у більшості вони мають латентну ознаку.

Промисловий сектор національної економіки потребує:

– національної стратегії розвитку макроекономічного середовища країни;

– стратегії розвитку національної промисловості та її сегментних складових;

– стратегічних орієнтирів національної промислової політики (галузевих секторальних програм, стратегічних програм розвитку державно-приватного партнерства тощо);

– стратегічні науково-технічні дослідження та впровадження інновацій для підвищення конкурентоспроможності суб'єктів промислової галузі;

– структурних перетворень у національному промисловому комплексі, які забезпечать динамічне зростання продуктивності та доданої вартості.

На сучасному етапі трансформаційних перетворень, в якості основи для формування системи стратегічного прогнозування та планування треба використовувати наявні пріоритети міжнародного розвитку, які можна адаптувати до національних інтересів нашої країни.

Отже, промисловість, як підтверджує стан провідних індустріально-розвинутих країн (США, Японія, Німеччини, Франції, Південної Кореї та ін.) є рушієм прискорення соціально-економічного розвитку та якісних перетворень у структурі національної економіки.

Ефективність системи регулювання та управління розвитком національної промисловості, в умовах глобалізації та інтеграції, залежить від ступеня ув'язки окремих методів, механізмів та моделей. В умовах сьогодення, посилення вимог до ефективності інституційного регулювання та управління соціально-економічним розвитком, вони повинні будуватися на основі найбільш ефективних методів регулювання й управління, та утворювати єдину логіку процесу регулювання і управління. На рис. 1 сформована схема процесу стратегічного регулювання та управління соціально-економічним розвитком промисловості у національному макроекономічному середовищі.

Індикативне регулювання – це взаємопов'язаний механізм координації відповідних інтересів і діяльності державних та недержавних суб'єктів управління національною економікою та її сегментами, що поєднує відповідне інституційне регулювання з ринковим і неринковим процесом саморегулювання.

Індикативне планування є базовим забезпечуючим інструментом для реалізації стратегічних планів розвитку промислової галузі з врахуванням відповідного стану національного макроекономічного середовища. Індикативний план розвитку у промисловості включає концептуальну, прогнозну і планово-регулюючу складову. Індикативне регулювання й планування є необхідними складовими взаємопов'язаного дослідження. Складність проблеми пояснюється теоретико-методологічними розбіжностями у розв'язанні питань про співвідношення регулювання і планування у розвитку промислової галузі національного макроекономічного серед-

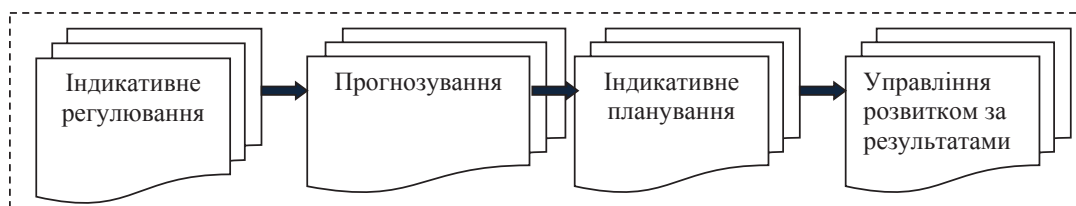


Рис. 1. Схема процесу стратегічного регулювання та управління соціально-економічним розвитком промисловості у національному макроекономічному середовищі

овища, а також можливістю і реальністю реалізації даної проблеми механізмом економіко-математичного моделювання.

Сутність індикативного планування спрямовує державний інституційний вплив на розвиток промислової галузі більшою мірою за допомогою функції координації та інформування, ніж шляхом надання директивних вказівок.

Індикативне регулювання й планування засновані на системі розроблених індикаторів, які характеризують розвиток промисловості у національному макроекономічному середовищі, та включають: стратегічні загальнонаціональні орієнтири; прогнозування, планування, адаптацію та інші процедури погодження рішень на всіх рівнях; фінансові, бюджетні та інвестиційні заходи інституційної підтримки суб'єктів промислової галузі країни.

Взаємопов'язаність індикативного регулювання та планування у промисловій галузі потребує відповідний інформаційний базис: інформацію про соціально-економічне становище на державному та регіональному рівні; про забезпеченість інноваційно-інвестиційними ресурсами; виробничий потенціал суб'єктів галузі; про зовнішнє макроекономічне середовище; про міжнародні інтеграційні процеси; нормативних даних необхідних для розробки необхідних алгоритмів, методів і моделей на різних етапах індикативного регулювання та планування.

При застосуванні запропонованої комбінації методів та прийомів, інформаційна база прийняття стратегічних рішень у промисловій галузі національної економіки ґрунтується на результатах середньострокових та довгострокових прогнозів, які відображаються у параметрах стратегічних планів, які побудовані з врахуванням індикативних принципів. У практичній площині, ефективність діяльності суб'єктів відповідних інституцій відображається в системі оцінки їх за результатами, яка формується в рамках бюджетної моделі, орієнтованої на результат.

Використання методології регулювання та управління за результатами в найбільшій мірі відповідає вирішенню питань підвищення якості економічного розвитку промислового сектору національної економіки. Визначені аспекти передбачають формування на кожному етапі процесу регулювання та управління системи індикативних результатів, які дають можливість:

- забезпечити сталий динамічний економічний розвиток;
- врахування обмежень розвитку суб'єктів промислової галузі у вигляді визначених індикаторів;
- моніторингу за ефективністю інституційної політики щодо розвитку галузі;
- збільшення обсягів внутрішнього споживання продукції національних промислових виробників;
- застосування програмно-проектного підходу до фінансування та проведення внутрішньогалузевих заходів;
- підвищення прозорості заходів інституційного регулювання у сегментній складовій національної економіки;
- державно-приватного партнерства за рахунок державної промислової політики;
- збільшення частки українського компонента у національному виробництві промислової продукції;

- запровадження комплексу заходів щодо диверсифікації експорту;

- створення необхідних умов для розвитку ресурсозберігаючих та енергоефективних інноваційних технологій у промисловій галузі;

- переходу до середньострокового інвестиційного планування та формування сучасної та стратегічної системи бюджетування у промисловості країни.

Відмітимо, що бюджетне управління розвитком промислової галузі дозволяє вирішувати окремі задачі в рамках визначеної мети:

- підвищення ефективності та прозорості системи управління промисловою галуззю національної економіки;

- покращення інвестиційної привабливості галузі;

- обчислення та оцінка якісних та кількісних індикаторів результативності суб'єктів галузі;

- оптимізація доходів і витрат у суб'єктів;

- внутрішньогалузева фінансово-економічна та соціальна взаємодія.

Для динамічного економічного розвитку промислової галузі національної економіки у сучасних трансформаційних умовах необхідно поділити процес впровадження механізму стратегічного управління розвитком на два взаємопов'язаних етапи.

На першому етапі необхідно:

- здійснити формування та запровадження сучасної інноваційно-інвестиційної моделі стратегії динамічного економічного та соціального розвитку країни;

- забезпечити уніфікацію технічного регулювання, стандартизації та сертифікації у відповідність з вимогами Європейського Союзу;

- вдосконалення системи довгострокового прогнозування в області розробки і прийняття стратегічних прогнозів динамічного економічного та соціального розвитку, і впровадження системи міжгалузевих прогнозів як невід'ємного елемента цілісної системи макроекономічного прогнозування;

- здійснити впровадження розширеної концепції моніторингу;

- впровадження бюджетування, яке орієнтоване на галузевий результат;

- удосконалення методології розробки цільових програм і впровадження системи оцінки їх ефективності, особливо ресурсозберігаючої;

- запровадити узгоджену експорторієнтовану індустріалізацію з активізацією попиту на всіх ринках;

- запропонувати та впровадити методику оцінки результативності діяльності інституційної складової;

- визначити стратегічні орієнтири міжнародної кооперації та спеціалізація на міжгалузевому аспекті.

На другому етапі необхідно зосередити увагу на розробці галузевої складової концепцій динамічного економічного розвитку і впровадженні індикативного планування і управління на всіх рівнях.

Впровадження системи індикативного управління на другому етапі обумовлено тим, що у рамках реалізації сучасної моделі динамічного економічного розвитку промислової галузі країни, спочатку необхідно надати пріоритет відповідним критеріям економічної ефективності (управління витратами). Необхідно відмітити, що логічний аспект системи індикативного планування не передбачає модуль вимірювання ефек-

тивності досягнення цілей з точки зору витрат для вирішення завдань, оцінюється лише ступінь їх розв'язання. Таким чином, індикативне планування у промисловій галузі доцільно використовувати на базі ефективно-функціонуючої схеми бюджетування, яка орієнтована на результат і програмно-проектного підходу, який, завдяки системній інтеграції з показниками витрат, дозволяє визначати поточну та середньострокову економічну ефективність. Але, бюджетне управління у промисловій галузі національної економіки, на думку автора, потребує адаптації окремих показників діяльності до впливу факторів внутрішньої та зовнішньої спрямованості.

Система управління за результатами у сучасних соціально-економічних умовах може бути реалізована на основі системи індикативного планування, як методики стратегічного планування, найбільш адекватної економічним умовам векторної направленості національної економіки країни.

Застосування цілісного комплексу індикаторів – це спосіб непрямого формування адекватного економічного середовища у промисловій галузі національної економіки шляхом стимулювання руху його суб'єктів і відповідних інституцій до вирішення визначених завдань динамічного розвитку.

Індикативне управління формує систему регулювання національної економіки та її структурних сегментів на основі внутрішньогосподарських планів, які відображають стратегічну концепцію соціально-економічної промислової політики країни і пріоритетні ефективні варіанти розвитку промислового виробництва на відповідний запланований період.

Відмітимо, що економічне програмування має рекомендаційний або узгоджений характер, тому що параметри програм формують загальні орієнтири для діяльності суб'єктів у промисловій галузі національної економіки.

Базовими методами індикативного планування у макроекономічному середовищі є: нормативний; програмно-цільовий; екстраполяція та економіко-математичне моделювання.

Метод індикативного планування у макроекономічному середовищі – це відповідна технологія або алгоритм та інструментальна підтримка проведення необхідних планових розрахунків і порядок обґрунтування запланованих параметрів.

Висновки. Таким чином, індикативне планування на галузевому рівні відрізняється тим, що цілі регулювання економічного розвитку галузі визначені у вигляді запланованих внутрішньогалузевих параметрів, досягнення яких забезпечується відповідними заходами державного впливу на поведінку суб'єктів ринкових відносин у національному макроекономічному середовищі.

Для індикативного планування розвитку промислової галузі необхідно здійснення великої цілеспрямованої інформаційно-аналітичної роботи, яка дозволить оцінити промисловий потенціал національного макроекономічного середовища та дослідити характер впливу відповідних чинників, обґрунтувати варіанти пріоритетного розвитку у стратегічному аспекті, розрахувати значення індикаторів на запланований період з орієнтацією на кількісну та якісну ознаку. Подібна робота вимагає застосування складної науково-методологічної підтримки, у якій інтегровані різні напрями дослідження системи господарювання у промисловій галузі країни.

Список використаних джерел:

1. Акмаева Р. И. Стратегическое планирование и стратегический менеджмент. М. : Финансы и статистика, 2006. 208 с.
2. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. СПб.: Питер, 2008. 416с.
3. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2017. 380 с.
4. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства : монографія. Херсон : Видавництво : Грінь Д.С., 2016. 500 с.
5. Тодаро М. П. Экономическое развитие: учебник. Пер. с англ. под ред. С М. Яковлева, Л.З. Зевина. М.: Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997. 671 с.
6. Положення про Національний комітет з промислового розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 956. URL.: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249596495> (дата звернення: 10.09.2018).
7. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14> (дата звернення: 10.09.2018).

Мельник Ю. Н.

Одесская национальная академия пищевых технологий

ПРИМЕНЕНИЕ ИНДИКАТИВНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В ДИНАМИЧНОМ РАЗВИТИИ ПРОМЫШЛЕННОЙ ОТРАСЛИ

В статье исследованы теоретические и практические аспекты применения индикативного планирования в динамичном развитии промышленной отрасли. Исследованы и обосновано, что процессы планирования развития в национальной макроэкономической среде имеют свою специфику под влиянием соответствующих факторов. Исследованы базовые потребности развития промышленной отрасли национальной экономики. Предложена схема процесса стратегического регулирования и управления социально-экономическим развитием промышленности в национальной макроэкономической среде. Обосновано, что индикативное планирование является базовым обеспечивающим инструментарием для реализации стратегических планов развития промышленной отрасли с учетом соответствующего состояния национальной макроэкономической среды. Предложено для динамичного экономического развития промышленной отрасли национальной экономики поделить процесс внедрения механизма стратегического управления развитием на два взаимосвязанных этапа. Предложено применять индикативное планирование в промышленной отрасли на базе эффективно-функционирующей схемы бюджетирования, ориентированной на результат и программно-проектный подход.

Ключевые слова: индикативное планирование, экономическое развитие, национальная экономика, промышленность, макроэкономическая среда, национальная экономика, глобализация.

Melnyk Yu. M.

Odessa National Academy of Food Technologies

APPLICATION OF INDICATIVE PLANNING IN DYNAMIC DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL INDUSTRY

In the article the theoretical and practical aspects of application of indicative planning in the dynamic development of the industrial branch are researched. It is explored and grounded that development planning processes in the national macroeconomic environment have their own specifics under the influence of the relevant factors. Study basic needs of the industrial industry of the national economy. The developed scheme of the strategic regulation and management of socio-economic development of industry in the national macroeconomic environment. It is substantiated that indicative planning is the basic provisioning tool for implementation of strategic plans for the development of the industrial sector, taking into account the corresponding state of the national macroeconomic environment. It is proposed for the dynamic economic development of the industrial sector of the national economy to share the process of implementing the mechanism of strategic development management into two interconnected stages. It is proposed to use indicative planning in the industrial sector on the basis of an effective-functioning budgeting scheme, which is focused on the result and program-project approach.

Key words: indicative planning, economic development, national economy, industry, macroeconomic environment, national economy, globalization.